

Nakladatelství FORUM, s. r. o.

16 zemí
světa
28 let tradice

e-Seminář

Hodnocení zaměstnanců

**1. lekce: Základní parametry efektivního hodnocení
zaměstnanců**

Mgr. Marek Velas

Autor: Mgr. Marek Velas

Redakční úprava: PhDr. Klára Platilová, Ph.D.

Vedoucí projektu: Mgr. Anna Zavadilová

Nakladatelství FORUM, s. r. o.

Střelničná 1861/8a

Praha 8 – Kobylisy

182 00

© Nakladatelství FORUM, s. r. o., Praha 2017

Obsah

1	Úvod	4
2	Fáze procesu hodnocení.....	6
3	Typy a formy hodnocení.....	7
3.1	Hodnocení pravidelné	7
3.2	Hodnocení nárazové/nepravidelné.....	8
3.3	Hodnocení kontrolní	9
4	Další typy a formy hodnocení	10
4.1	Nejčastější důvody pro hodnotící pohovor	11
5	Nástroje hodnocení	13
5.1	Rozhovor.....	13
5.2	Pozorování	13
5.3	360° zpětná vazba	14
5.4	Sebehodnocení	14
5.5	Hodnocení na základě plnění norem a standardů	15
6	Zaškolení hodnotitelů	16
6.1	Standardy zaškolování hodnotitelů	17
7	Zvací proces.....	18

1 Úvod

„Hodnocení zaměstnanců patří k významným povinnostem vedoucích zaměstnanců a správně provedené hodnocení vede k odkrytí rezerv a slabin ve výkonu zaměstnanců, k lepšímu využití jejich potenciálu, ocenění jejich pracovních výsledků a k vyjasnění personálních vztahů na daném pracovišti“.

S ohledem na důležitost a komplexnost tohoto úkolu jsme se rozhodli poskytnout základní informace a funkční postupy všem zájemcům z řad personalistů, vedoucích pracovníků či tvůrců hodnoticích systémů ve společnostech. Naším cílem je vytvořit **ucelený přehled** o postupech při tvorbě hodnocení, jeho realizaci a následném vyhodnocení výsledků.

Hodnocení zaměstnanců je v tomto textu vnímáno jako proces vedoucí z bodu A do bodu Z. Poradíme vám, jak **nastavit, zrealizovat a vyhodnotit zpětnou vazbu** na základě daných standardů a tvrdých kritérií.

E-Seminář, který touto lekcí začínáme, postupně rozpracovává problematiku hodnocení zaměstnanců jako **postup**. První lekce představuje úvod do tématu s nezbytnou dávkou teorie, abychom se zorientovali v jeho základních obrysech a pojmech, které nás budou provázet celým e-Seminářem.

V závěru každé lekce si budete moci nově nabyté znalosti ověřit prostřednictvím interaktivního testu. V dalších lekcích nebudou chybět ani praktická doporučení, upozornění na nejčastější chyby a nedostatky, jimž lze důkladnou přípravou předejít. V neposlední řadě vám nabídneme ukázky pozvánek či vzorových formulářů, kterými se můžete ve své praxi inspirovat.

Na jaký způsob hodnocení se zaměříme?

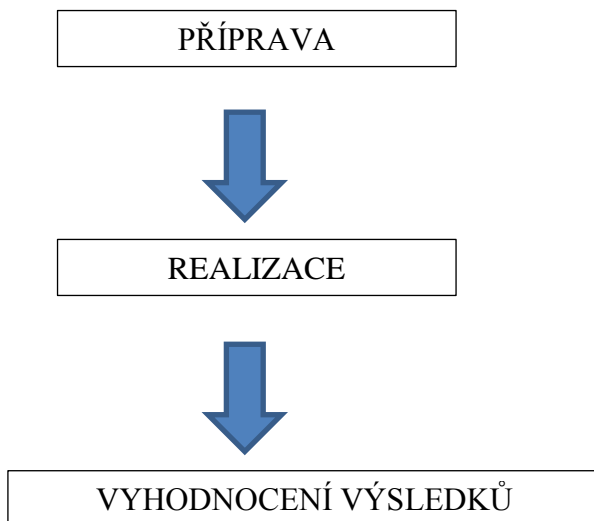
Zaměříme se na hodnocení zaměstnanců jako základního nástroje motivace a řízení zaměstnanců, ovlivňujícího v podstatné míře efektivní fungování pracovních týmů a vytvářejícího podmínky pro kvalitní vztahy na pracovišti.

Co je smyslem hodnocení?

Obvyklým smyslem hodnocení je posoudit dlouhodobě dosahované pracovní výsledky zaměstnance, a to na základě jednotně stanovených kritérií hodnocení, jednotné procedury hodnocení a pravidel pro uplatnění výsledků hodnocení.

2 Fáze procesu hodnocení

Obvyklý proces hodnocení se skládá ze **tří fází**, které na sebe logicky navazují, a to:

Každé z těchto fází věnujeme jednu z následujících lekcí našeho e-Semináře, v nichž se důkladněji zaměříme na jednotlivé kroky.

3 Typy a formy hodnocení

Hodnocení zaměstnanců můžeme rozdělit na pravidelné, nárazové a kontrolní.

3.1 Hodnocení pravidelné

Pravidelné hodnocení spočívá v opakovaném systematickém posouzení. Jde o hodnocení, kdy je předem jasné, za co budou zaměstnanci hodnoceni. Obvykle má za následek rozdělení pohyblivé složky mzdy či speciální odměny.

Pravidelné hodnocení je striktně vázáno na **časový úsek**. V praxi se můžeme setkat s hodnocením:

- po hodině,
- po směně,
- po pracovním dni,
- po týdnu,
- po měsíci,
- po čtvrtletí,
- po roce,
- po projektu

nebo i s kombinacemi těchto časových úseků.

Výběr intervalu hodnocení je z části dán **zvykově a historickými důvody**, kdy například dělníci ve výrobě v 19. století byli hodnoceni po směně a následně vyplaceni. Ve výrobě se také dá velmi jasně určit plán výroby a následná odchylka skutečné výroby od plánu. V dnešní době je pro výrobu či restaurační zařízení typické hodnocení zaměstnanců na bázi směn, naopak třeba administrativní pracovníci jsou hodnoceni ročně, obchodníci jsou hodnoceni na týdenní bázi.

Společným znakem je **hodnocení rozdílu mezi plánem a výsledkem**. Ve výrobě jsou hodnoceny ještě parametry jako zmetkovost, práce s materiálem, inovativnost zaměstnanců atd.

!Důležité

Klasické fungování systému hodnocení předpokládá **stanovení cílů a úkolů na běžné období jednoho roku**. Celofiremní řádné termíny hodnocení by měly být stanoveny **směrnici či formálním postupem**.

Vyhodnocování cílů a úkolů se provádí jednak **průběžně**, po uplynutí termínu konkrétního nasmlouvaného cíle, jednak **celkově**, po skončení jednorozhodovacího období, kdy se zhodnotí souhrnné splnění cílů a posoudí se celkový výkon hodnoceného zaměstnance za období.

3.2 Hodnocení nárazové/nepravidelné

Nárazové hodnocení je hodnocení, které může přijít tzv. na objednávku managementu, nového vlastníka či z důvodu zavádění nových změn ve firmách. Nárazové hodnocení bývá také **nástrojem personálního auditu**.

Provádí se při příležitosti, která přináší **důvody pro nové přistoupení k hodnocení**. Tyto příležitosti existují v omezeném množství a jsou jasně definované. Tento typ hodnocení je možné využít při následujících příležitostech:

- organizační změna /dílčí či zásadní změna pracovní činnosti zaměstnance,
- přijetí zaměstnance do pracovního poměru, resp. uplynutí zkušební doby,
- vstup zaměstnance v průběhu běžného hodnocovacího období,
- ukončení pracovního poměru se zaměstnancem,
- výstupní vyhodnocení,
- odůvodněná žádost o přeformulování cílů hodnocení,
- vlastní žádost zaměstnance, kdykoliv o to zaměstnanec požádá.

!Důležité

Hodnocení je takto použito pro sběr různých dat a nemá obvykle za následek rozdělení odměn či plošné změny.

3.3 Hodnocení kontrolní

Podle potřeby můžete provést kontrolní rozhovor. Je vhodné sejít se k tomuto účelu s hodnoceným alespoň jednou v období mezi dvěma ročními hodnoceními.

Co je účelem kontrolního rozhovoru?

- Připomenout si obsah formulářů vyplněných při posledním hodnocení.
- Ověřit, zda pracovní výkony v mezidobí odpovídají tomu, jak byl zaměstnanec hodnocen.
- Posoudit, jak hodnocený i hodnotitel využívají podněty (návrhy ke zlepšení) a plní úkoly z provedeného ročního hodnocení a jak jsou spokojeni se vzájemnou spoluprací.
- Ověřit, jak jsou plněny stanovené cíle (nebo vykonávány vymezené činnosti), podle situace změnit nebo doplnit jejich zadání.
- V případě nedostatků ve výkonnosti a v plnění cílů nalézt příčiny a přijmout opatření.
- Vyvodit závěry a motivovat pro další práci zaměstnance a vzájemnou spolupráci.

!Důležité

Záleží na vás, zda z kontrolního rozhovoru pořídíte nějaký **zápis**. Jakýkoliv zápis je však určen jen pro potřeby hodnotitele a hodnoceného.

4 Další typy a formy hodnocení

V praxi se můžeme setkat ještě s celou řadou dalších typů a forem hodnocení používaných z nejrůznějších důvodů a v odlišných situacích. Představme si nyní blíže některé z nich.

- **Sebehodnocení**

Sebehodnocení spočívá v tom, zaměstnanec hodnotí a oceňuje svou vlastní práci, své přínosy a rezervy a případně zvažuje své možnosti. Podrobněji se mu budeme věnovat ještě v další kapitole.

- **Hodnocení podle cílů**

Při tomto typu hodnocení zaměstnanec s nadřazeným posuzují míru dosažení minulých pracovních cílů a stanovují si cíle a úkoly pro příští období.

- **Psychologické hodnocení**

Psychologické hodnocení se týká osobnostních, manažerských a profesních charakteristik, předpokladů pro práci, potenciálu zaměstnanců či možností hodnoceného. V praxi se používají testy MBTI, Hoganovy testy, Belbinův dotazník týmových rolí, Testy DISCO atd.

- **Assessment Centres**

Assessment centra se využívají pro posouzení projevů chování skupiny kandidátů na pracovní pozici. Obvykle se tato metoda kombinuje též s psychologickou diagnostikou.

- **Vizuální hodnocení**

Hodnocení pozorováním je v současnosti hojně používané. Jde o hodnocení pracovníka přímo při práci. Může být provedeno i anonymně, například pomocí tzv. mystery shoppingu, kdy hodnotitel předstírá, že je zákazník, a hodnotí projev pracovníka.

- **Audio hodnocení**

Hodnotit lze též vedení telefonického rozhovoru s pracovníkem callcentra či obchodního zástupce. Obvykle se sleduje celá řada kritérií, jakými jsou pozdrav, prezentace společnosti ochota pracovníka, prodejní proces po telefonu či schopnost udržení zákazníka.

4.1 Nejčastější důvody pro hodnotící pohovor

- **Změna funkce**

Hodnotící pohovor doporučujeme v každém případě provést před převedením pracovníka na jinou funkci s podstatnou změnou pracovní náplně nebo před zásadní změnou pracovní náplně v rámci dané funkce.

- **Končící adaptace**

Rovněž je velmi vhodné a přínosné provést hodnocení před ukončením zkušební doby zaměstnance, stážisty či praktikanta.

- **Změna odměňování**

V neposlední řadě doporučujeme důkladné posouzení před úpravou osobního ohodnocení či přeražení pracovníka do vyšší platové třídy. Takové hodnocení se neprovádí v případě hromadných úprav základních platů zaměstnanců, při provádění změn platových předpisů, při valorizaci platů atd.

Pracovníci se v organizaci adaptují na **dvě oblasti**:

1) na vlastní pracovní činnost

- zařazení pracovníka po dokončení odborné přípravy na povolání,
- změna pracovního zařazení pracovníka v rámci podniku,
- návrat pracovníka na původní pracoviště po nemoci, mateřské dovolené apod.,
- uskutečňování inovací.

2) na sociální podmínky práce

- změna prostředí,
- změna nástrojů,
- změna vedoucího pracovníka atp.,
- hodnocení talentu,
- hodnocení kompetencí,
- hodnocení výkonu,
- hodnocení cílů.

5 Metody hodnocení

V této kapitole se věnujeme nejužívanějším nástrojům hodnocení.

5.1 Rozhovor

Rozhovor je králem hodnocicích metod. Je dobrým spojencem, ale také nemilosrdným nepřítelem. Konkrétním postupem při rozhovoru se budeme podrobněji zabývat ve 3. lekci našeho e-Semináře. Nicméně je důležité si uvědomit, proč je dnes rozhovor **nejrozšířenějším nástrojem hodnocení**.

Mnohaletá praxe ukázala, že při jednostranném a formálním hodnocení se nedaří dosáhnout toho, aby hodnocení pracovníků optimálně plnilo všechny firemní cíle. Výsledky z takového hodnocení jsou izolované od názoru podřízeného, který se při jednostranném rozhovoru ocitá v pasivní roli. Kromě toho ani snaha maximálně formalizovat postupy hodnocení neodstranila jeho neatraktivnost jak pro hodnotitele, tak pro hodnocené.

Východiskem je **otevřený dialog** o cílech a rozhodnutích vedoucího o jejich plnění, tedy systém hodnocení pracovního výkonu založený spíše na **principu dohody nebo smlouvy** než na řízení pomocí příkazů. Tento systém podporuje **propojení individuálních cílů pracovníka s cíli organizace**. Řízení pracovního výkonu je považováno za širší a komplexnější přístup, jehož nejvýraznějším rysem je schopnost zabezpečování soustavného zlepšování výkonu týmů i jednotlivců podle předem stanovených cílů organizace.

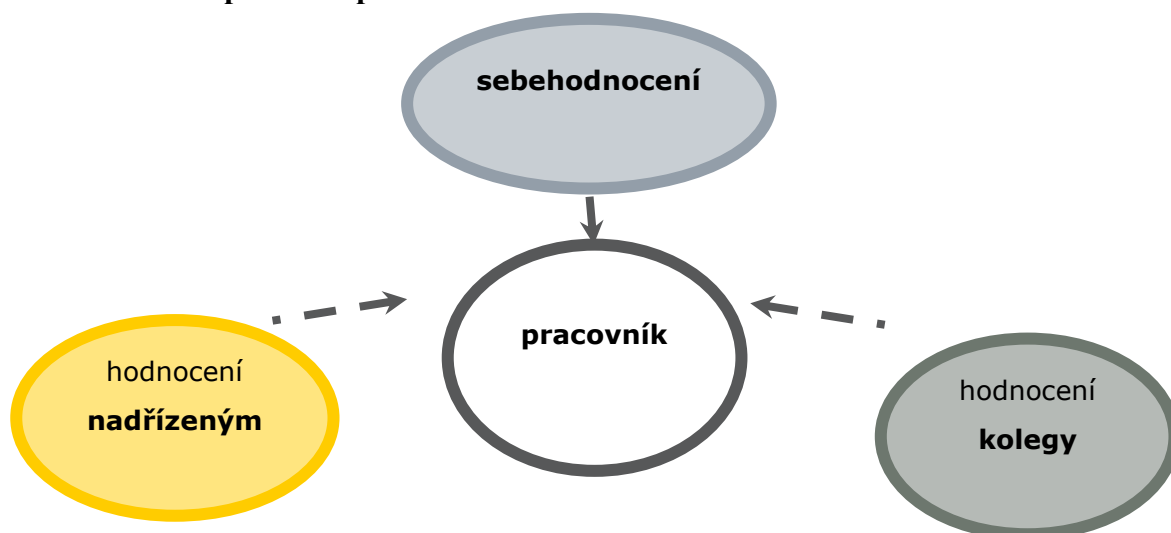
5.2 Pozorování

Pozorování může odkrýt fakta, která zůstávají v rámci rozhovoru skryta, protože si je sám hodnocený neuvědomuje, a tudíž je nezmíní. Jedná se o jeden z nejstarších nástrojů hodnocení. Nevýhodou této techniky je subjekt pozorovatele, který může nekontrolovaně ovlivnit průběh pozorovaných činností. Při pozorování se používají různé záznamové listy, archy, formuláře a checklisty.

5.3 360° zpětná vazba

Metoda 360° je velice objektivní proto, že **hodnoceného hodnotí celý okruh lidí**, kteří se zaměstnancem spolupracují. Mimo jiné se navíc hodnocený hodnotí sám. Kritéria hodnocení daného pracovníka v klíčových rolích se stanoví předem (např. motivace podřízených, předávání informací, hodnocení podřízených apod.). Výstupem je srovnání jednotlivých hodnocení, zhodnocení aktuální kvality vykonávání jednotlivých rolí a stanovení rozvojových potřeb.

Vizualizace vztahů při 360° zpětné vazbě:

5.4 Sebehodnocení

Metodu sebehodnocení jsme si již představili. Její nedostatky spočívají v tom, že **hodnocený většinou nezná jasné cíle a normy, podle kterých by mohl hodnotit svůj výkon**. Mezi hodnoceným a hodnotitelem by měla existovat důvěra také v tom směru, že hodnocený ví, že jeho sebehodnocení nebude zneužito.

!Důležité

Bohužel praxe poukazuje na to, že se při provázanosti hodnocení s odměňováním objevuje tendence své výkony nadhodnocovat, pokud není takto provázáno, má hodnocený tendenci se spíše podceňovat.

Při sebehodnocení by zaměstnanec měl zvážit své úspěchy, plnění svých cílů v hodnoticím období a měl by umět **vysvětlit příčiny případných nedostatků**.

5.5 Hodnocení na základě plnění norem a standardů

Tato metoda se orientuje na výstupy v minulosti a využívá se nejčastěji pro hodnocení dělníků ve výrobě. Nejdříve je zapotřebí **stanovit normy nebo standardy**, popř. jejich očekávanou úroveň a seznámit s nimi jednotlivé pracovníky. Poté se porovnají skutečné výkony s těmito normami. K tomu slouží **řada metod** (průměrná výroba skupiny připadající na pracovníka, vzorek práce, názor experta apod.).

!Důležité

Výhodou metody je **vysoká objektivita**. Musí být ale splněno kritérium, že pracovníci považují normy za **spravedlivé a přiměřené**.

6 Zaškolení hodnotitelů

V rámci přípravy na hodnocení je vhodné zaučit hodnotitele a připomenout jim hlavní rizika při hodnocení. Zaškolení hodnotitelů je obvykle podceňováno. Musíme si však uvědomit, že se schopností hodnotit se hodnotitelé se nerodí. Dovednost hodnotit je potřeba cvičit a dvouhodinový praktický nácvik je lepší než nic.

Obsah **školení hodnotitelů** lze pochopit z následující přehledné pozvánky, kterou můžete využít jako vzor.

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

rádi bychom Vás pozvali do rozvojového programu pro vedoucí pracovníky, který bude zaměřen na téma Motivace a hodnocení zaměstnanců.

Školení se uskuteční dne ..... od 9:00 do 16:00 v prostorách naší společnosti.

V případě potřeby nás kontaktujte.

Děkujeme Vám za spolupráci.

Vaše personální oddělení

Program školení:

8:45–9:00 Registrace účastníků + ranní káva

9:00–10:45 Role vedoucího při hodnocení – metody stanovení cílů a účelu hodnocení pracovní výkonnosti – praktický nácvik technik práce s cíli, využití metody S. M. A. R. T., dopady hodnocení na motivaci podřízených.

10:45–11:00 Přestávka na občerstvení

11:00–12:00 Odpovědnosti a pravomoci vedoucího při procesu hodnocení – příprava vedoucího na hodnocení, záznam hodnocení, spolupráce s personálním oddělením.

12:00–13:00 Společný oběd

13:00–14:30 Realizace hodnocení a rizikové faktory hodnocení – stavba hodnotícího pohovoru, simulace hodnotících pohovorů, následná zpětná vazba včetně redukce chyb v komunikaci s hodnoceným.

14:30–14:40 Přestávka na občerstvení

14:45–15:30 Uzavření hodnocení a interpretace výsledků – práce s výsledky hodnocení; plánování kariéry hodnoceného – vytvoření souladu mezi pracovníkovou způsobností, pracovní funkcí a pracovní činností, navazující proces odměňování.

15:30–16:00 Závěrečná diskuse – odpovědi na dotazy účastníků

6.1 Standardy zaškolování hodnotitelů

Představme si ještě některé zásady, které bychom měli při zaškolování hodnotitelů vždy dodržovat.

- Školení hodnotitelů organizuje pracovník personalistiky.
- Realizaci samotného zaškolování by měl provádět **zkušený interní či externí školitel**.
- Účastní se ho **všichni hodnotitelé** pověřeni hodnocením, vedoucí, kteří mají podřízené zaměstnance nebo jsou pověřeni provádět hodnocení zaměstnanců.
- Školení je vhodné provádět ideálně **několik týdnů před stanoveným termínem realizace** pohovorů.
- Cílem by měla být **praktická zkušenost** za použití trénování dovednosti hodnotit a vést hodnotící rozhovor.

7 Zvací proces

Zvací proces spočívá v **oslovení cílové skupiny účastníků hodnocení**. Nejčastěji takto zaměstnance oslovuje vedoucí pracovník. Může k tomu využít kanály různého typu. Vždy je vhodné způsoby oslovení kombinovat. Například zvací email či informační dopis s přečtením informace na poradách zaměstnanců.

!Důležité

Bývá častým jevem, že ne všichni zaměstnanci mají přístup k e-mailu či pracují v kancelářích. S ohledem na tyto skutečnosti vybírejte vhodnou formu pozvání k hodnocení.